

Begunstigerdag 2007

De jaarlijkse begunstigerdag is dit jaar onder prachtige weersomstandigheden gehouden op het federatiecentrum van de KNHS in Ermelo. Het KNHS-centrum was gekozen om onze dag te laten samen vallen met de Dag van het Schaaap. Op deze manier konden ruim zeventig begunstigers een boeiend programma volgen. In de ochtend werden lezingen gegeven door prof. Ad Rijnberk over de domesticatie van planten en vooral van dieren en door Adriaan Antonis over zijn ervaringen met het opzetten van zijn melkschapenbedrijf. In de middag was er volop gelegenheid de verschillende schapenrassen te bewonderen en deelgenoot te zijn van demonstraties.

D.Zoebel

Hoeve De Waddel

den. Dat betekent drie Pietrain vleesvarkens per jaar, in de herfst geslacht zoals het hoort en in de vriezer gedaan voor eigen consumptie.

Scrapie

Er is nog een onderwerp waar Piet uren over door kan gaan. Zijn visie en de gevoerde discussies rond de Scrapie verordening van het ministerie. Hierover verscheen van hem een ingezonden brief in het augustusnummer uit 2005 van dit blad, gevolgd door een soortgelijke kritische brief over dat onderwerp van Freek Atema in het daaropvolgende nummer. Beide schapenkaasmakers betreurden de versnelde invoering van de zogenaamde ARR/ARR-rammenverordening, met als gevolg een verlies aan productiepotentieel, bloedversmalling bij de fokkerij en teruggang in raszuiverheid bij de Friezen (want de ingezette ARR/ARR-rammen zijn zelden raszuiver). De beoogde eliminering van de Q-factor, doceert Piet, zorgt nu juist voor de zo gewenste productiviteit en variatie. Bakker trok aan de bel op de vele bijeenkomsten van begeleidingscommissies en

stuurgroepen en kan smakelijk vertellen van de emotionele en vaak zelfs grimmige sfeer waarin deze discussies verliepen. Hij betreurde de autoritaire manier waarin men zich vaak afmaakte van de kritiek van de direct getroffen schapenboeren en schapenkaasmakers in de zaal en elders. 'De tijd zal leren of deze verordening wel de juiste is', zo besluit Piet zijn betoog. In ieder geval heeft hij een gedeelte van zijn gelijk al gekregen want op 15 juni is de verordening een vrijwillige regeling geworden. Succes voor de zaal dus!

Ons bezoek wordt beëindigd met een kleine rondgang op het erf. Eerst door de met landbouwplastic afgeschermdde huid waaronder de net gelammerde ooien met kroost individueel in kleine hokjes gehuisvest zijn voor ze de wei in mogen. Langs de typische, door plaggen opgehoogde perceelsafscheidingsen, de Texelse tuunwoaltjes, gaat het dan naar de eendenkooi annex bongerd/stinzentuin aan de andere kant van de weg.

Het is schitterend, alles op hoeve 'De Waddel' ademt een weldadige aardsheid. ●

De dag werd geopend door voorzitter Berthold Janszen. Hinke Cnossen, foktechnisch inspecteur van SZH, besteedde daarna aandacht aan enkele van de vele evenementen van het afgelopen en het komende jaar. Ze wees op de slogan: 'Levend erfgoed, perspectief voor de toekomst'. Hou je bezig met het verleden, maar verlies de toekomst niet uit het oog! Aandacht werd gegeven aan eigen SZH-activiteiten en activiteiten die samen met andere partners worden georganiseerd. Enkele hoogtepunten waren het uitreiken van bordjes voor erkend fokcentrum aan de lakenveldefokkerij van Wessels-Boer te Schuinesloot, Veluwe heideschapen op de Renderklippen en de Groninger paarden van de Boukemaheerd te Uithuizen. Ook werd een educatief centrum geopend voor Groninger paarden in Zeddam. Belangrijk vond Hinke de samenwerking met de genenbank. Er is een programma gemaakt om van nog ontbrekende hoenderrassen sperma te winnen en in te vriezen. Ook het programma waarbij hengsten worden gecasteerd en de nog onrijpe zaadcellen uit de bijbal worden ingevroren, draagt sterk bij om een nog grotere diversiteit van het opgeslagen genenmateriaal te verkrijgen.

Domesticatie grootste experiment

Prof. Ad Rijnberk, oud-hoogleraar van het departement geneeskunde van gezelschapsdieren, vertelde in zijn lezing over de achtergronden van dit experiment. Domesticatie is het Latijnse woord voor huisvriend! Je kunt dus stellen: het tot huisvriend maken van wilde dieren en -planten is een permanente aanpassing van erfelijke eigenschappen van planten en dieren ten gerieve

Domesticatie wolf en hond

van de mens. Dit heeft bij planten geleid tot gewassen met zeer hoge opbrengsten. Vooral door de sterk doorgevoerde domesticatie tijdens de groene revolutie in de jaren zestig. Hierdoor verschoof een tekort aan voedsel geleidelijk naar een te royaal voedingspatroon.

Het proces van aanpassing van erfelijke eigenschappen is beschreven door Darwin. Hij leefde van 1809 tot 1882 en maakte met het schip De Beagle een wereldreis van 1831-1836, waarin hij van 15 september tot 20 oktober 1835 de Galapagos-eilanden bezocht. Zijn vele waarnemingen tijdens deze reis vormden de basis van de door hem eerst in 1859 geformuleerde evolutietheorie. Zelf fokte hij veel met duiven en konijnen. Hij verbaasde zich over de snelle veranderingen die bij de dieren plaatsvonden. Zo was de overleving sterk afhankelijk van de sterkste dieren en hun partnerkeuze. Zijn onderzoeken worden gezien als 'het grootste experiment van de mensheid!' Ook de monnik Mendel heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de domesticatie en plantenveredeling. Zo leerden zijn experimenten met erwten hem veel over het overerven van erfelijke eigenschappen bij planten. Hij ontdekte

Ouessant ram

dat de chromosomen een opeenhoping zijn van erfelijke eigenschappen, de dragers van erfelijke informatie. Maar bij de celdeling gaat er ook wel eens wat mis waardoor er dan erfelijke afwijkingen kunnen ontstaan.

Archeologisch onderzoek

Veel is bekend geworden uit archeologisch onderzoek. Zo is de domesticatie van de wolf naar de hond al circa 12.000 jaar geleden begonnen. Er zijn sterke aanwijzingen dat de hond al ruim 10.000 jaar voldoet aan de veel gehanteerde criteria voor volledige domesticatie; het dier leeft afgezonderd van de wilde vormen en de mens bepaalt de levensomstandigheden als voeding, territorium en fokkerij. Door selectie op gewenste gebruikskennmerken en uiterlijk ontstaat een unieke variatie aan verschijningsvormen en gedragingen. Met de cultivering van eetbare planten, granen en peulvruchten werd de mens van verzamelaar en jager tot landbouwer. In samenhang daarmee werden 8000 tot 9000 jaar geleden ook de eerste nutsdieren als rund, schaap, geit en varken gedomesticeerd. Bij de hond heeft dit proces eenmalig plaatsgevonden. Bij de nutsdieren is er sprake van enkele los van elkaar plaatsvindende processen. Dit geldt ook voor het paard. Bij het begin van de domesticatie, ongeveer 6000 jaar geleden, bestonden er vier typen, namelijk Portugese paarden, rijdieren, lastdieren en na het uitvinden van het wiel, trekdieren. Bij schapen hebben ten minste drie

domesticaties plaatsgevonden. Onze runderen stammen uit twee typen oerrunderen, de een afkomstig uit Azië en de ander uit Noord-Afrika. Door de enorme mogelijkheden met domesticatie is een veelvoud aan rassen ontstaan. Ongeveer 2000 jaar geleden was dit proces bij onze huisdierrassen, zoals we die nu kennen, voltrokken. Recente ontwikkelingen hebben er echter toe geleid dat Darwins grootste experiment zich nu in een enorm tempo lijkt te gaan ontwikkelen bij de zeedieren. Zoals destijds de dierhouderij de jacht op het land verving, zou nu de aquacultuur, de visserij kunnen gaan vervangen.

Opstarten melkschapenbedrijf

Adriaan Antonis, dierenarts bij de Animal Sciences Group en voormalig penningmeester van SZH vertelde over de start van zijn melkschapenbedrijf. Zijn bedrijf ligt naast de Oud-dorperheide, richting Garderen en grenst aan de bosrand. Hier heeft hij samen met zijn vrouw een oude boerderij gekocht. Naast hun werk bouwen ze aan hun bedrijf. Wat beweegt iemand om zo iets te beginnen? Adriaan vat de beweegredenen samen in de drie D's van Dromen, Durven, Doen! Na het dromen kwam het durven. Ze kochten de oude boerderij met veel achterstallig onderhoud. Daarna kregen de dromen steeds vastere vormen en kwam het doen. Het doen bestond en bestaat nog steeds uit pionieren en veel experimenteren. Inmiddels melken ze op de melktafel nu tien

Nederlands zwartbontschaap

schapen. De dieren hebben een mooie vlakke melkproductie van circa 3,5 tot 4 liter per dag. Het melkseizoen loopt vanaf het aflammeren tot oktober/november. De schapen hebben 365 dagen weidegang en hebben alle een eigen naam. De kudde van het gesloten bedrijf bestaat uit veertig ooiën, waarvan er tien worden gemolken, en vijf rammen. Naast gras krijgen de melkschapen een kilo krachtvoer. Ook over de hoeveelheid en de samenstelling van de voeding moesten de beginnende schapenhouders veel uitzoeken. Hetzelfde geldt voor het verkazen van de melk. Met kennis uit oude boekjes en informatie van internet en veel experimenteren is getracht de juiste modus te vinden. De kaas wordt verkocht aan familie, vrienden, kennissen en via de boerderijwinkel. Ook wordt aan kleine restaurants in de omgeving kaas afgeleverd. Deze promoten het dan als streekeigen product. Het bijproduct wei wordt gevoerd aan varkens in de buurt. Verder wordt er veel aandacht besteed aan de gezondheid van de dieren. De kudde is Scrapie-vrij en is afgelopen jaar twee maal ontwormd. Door wat later te ontwormen bouwen de dieren een wat betere resistentie op. Overtollige jonge dieren worden geëxporteerd of geslacht.

Na alles aangehoord te hebben werd wel duidelijk dat de familie Antonis een gedurfde stap heeft gezet.

De aanwezigen wensen hem veel succes bij de verder opbouw van hun bedrijf.

De dag van het schaap

Dit groots opgezette evenement trok veel belangstellenden. Vele leveranciers met alle mogelijke artikelen voor de schapenhouderij, van geneesmiddelen tot stalinrichting, lieten zich zien. In twee grote rijhallen was een keur aan diverse schapenrassen te zien. In totaal waren er ruim veertig verschillende rassen bijeengebracht. Naast enkele Nederlandse rassen als de texelaar, de Blauwe texelaar en het Nederlands zwartbontschaap waren er ook diverse buitenlandse rassen.

Ook het kleinste schapenras ter wereld, Ouessant was er te bewonderen. Het ras komt oorspronkelijk van het eiland Ouessant dat in de Atlantische Oceaan ligt, enkele tientallen kilometers uit de kust van Bretagne. Op dit barre eiland zorgden de omstandigheden ervoor dat er een klein maar sterk ras ontstond, geheel in het verlengde van de inleiding van prof. Rijnberk.

Door het kruisen met andere rassen is het oorspronkelijke type echter op het eiland al lang verdwenen. De ooiën hebben een maximale schofthoogte van 45 centimeter. Bij de rammen, voorzien van grote, prachtig gekrulde horens, is dat maximaal 49 centimeter. Het gewicht van de ooiën bedraagt circa 15 kg en dat van de rammen 20 kg.

De wolopbrengst van dit minischaap schommelt rond de 10% van het lichaamsgewicht. Daarmee heeft dit ras relatief de hoogste wolopbrengst van alle Europese schapenrassen. ●